Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Συνάντηση 10 – Οι θεατρικές τεχνικές και συμβάσεις σαν μαγικόρ αβδί μεταμορφώνουν τα πάντα σε ένα φανταστικό κόσμο… Ο κόσμ του θεάτρου είναι εδώ

Σχολή Καλών Τεχνών-Τμήμα Θεατρικών Σπουδών

Διδάσκων: Δημήτρης Δημητριάδης

Ιανουάριος 2024

➢ Θέματα που θα συζητηθούν

- Στοιχεία και παράγοντες που παίζουν ρόλο στην εφαρμογή του θεατροπαιδαγωγικού προγράμματος

- Στοιχεία μεθοδολογίας και φάσεις εξέλιξης θεατροπαιδαγωγικού προγράμματος

- Ενδεικτικές ασκήσεις στη φάση της απελευθέρωσης

- Θεατρικές συμβάσεις και τεχνικές (γενικές τεχνικές και τεχνικές διερεύνησης δραματικού χώρου, χρόνου χαρακτήρα και ανάπτυξης δραματικής πλοκής

Παράγοντες που επηρεάζουν την έκβαση του θεατροπαιδαγωγικού εργαστηρίου

- **Η στάση του εμψυχωτή**: Να είναι απελευθερωμένος από αναστολές για να εμπνεύσει τα παιδιά να εκφραστούν με βάση τα συναισθήματά τους, να κινείται σε τρία επίπεδα, στο παιδαγωγικό, στο θεατρικό και στο ψυχολογικό, να μη διδάσκει θεατροπαιδαγωγική στα παιδιά αλλά να κάνει θέατρο και παιχνίδι με τους συμμετέχοντες ή να συμμετέχει στο εργαστήριο μαζί με τους συμμετέχοντες, να δημιουργεί φιλική ατμόσφαιρα, να μη πιέζει τα παιδιά να συμμετέχουν στις δραστηριότητες, να φροντίζει να είναι ασφαλή τόσο κατά τη διάρκεια του θεατροπαιδαγωγικού προγράμματος όσο και με βάση τη διαμόρφωση του χώρου, να συζητάει τους κανόνες μαζί με τους συμμετεχόντες, να έχει αναπτύξει θεατρικότητα λόγου και σώματος ώστε να γίνεται κατανοητός από τα παιδιά, να αντιλαμβάνεται τα «σήματα» που του δίνονται τα παιδιά ώστε να προσαρμόζει τις δραστηριότητες, να αντιλαμβάνεται το ποσοστό παρέμβασής του ώστε να επιτρέπει στους συμμετέχοντες να εκφραστούν ελεύθερα, να λύνει τα προβλήματα που δημιουργούνται στη διάρκεια της εμψύχωσης, να εφαρμόζει εξελικτική πορεία των ασκήσεων και να αξιολογεί και μόνος του και μαζί με τους συμεμτέχοντες το θεατροπαιδαγωγικό πρόγραμμα στο τέλος της εμψύχωσης.

- **Διαμόρφωση χώρου δράσης:** Να απομακρύνονται οι καρέκλες ώστε να μπορεί να δημιουργηθεί ελεύθερος χώρος να δράσουν τα παιδιά και να τοποθετηθούν πανιά στο χώρο που θα επιτρέψει τα παιδιά να κινηθούν με ελευθερία στον χώρο.

- **Διαμόρφωση περιβάλλοντος δράσης:** Στον χώρο μπορούν να χρησιμοποιηθούν σκηνικά, κατασκευές, κατάλληλος φωτισμός, μουσικό υπόβαθρο και σκηνικά αντικείμενο για να ορίσουν τον δραματικό χώρο.

- **<u>Η μεθοδολογία διδασκαλίας:</u>**

- **Αλληλουχία ασκήσεων**: Οργάνωση ασκήσεων από τις πιο απλές στις πιο σύνθετες, συνάφεια ασκήσεων μεταξύ τους και με το κεντρικό θέμα, ρυθμός ασκήσεων ώστε να μην εναλλάσσονται γρήγορα και να μην αφήνει κενά.
- **Διάρκεια**: Για παιδιά ηλικίας 4-7 ετών είναι μέχρι και 60΄, ενώ για παιδιά ηλικίας 8-14 ετών μέχρι και 90΄.
- **Σύνολο μαθητών**: Σύμφωνα με τον Σταμάτη Γαργαλιάνο ο μικρότερος αριθμός για την ομαλή διεξαγωγή του θεατρικού παιχνιδιού είναι από 8 μέχρι 20 μαθητές. Σύμφωνα με «το νέο πλαίσιο για την προσχολική αγωγή των παιδιών 0-4 στην Ελλάδα», αντιστοιχούν κατά μέσον όρο 2 παιδαγωγοί και 1 βοηθός για 12 παιδιά ηλικίας από 6 μηνών μέχρι 2,5 ετών και 2 παιδαγωγοί για 25 παιδιά ηλικίας από 2,5 μέχρι 4 ετών.
- **Δομή μαθήματος και φάσεις ανάπτυξης θεατρικού παιχνιδιού**: Κάθε συνάντηση θεατροπαιδαγωγικού προγράμματος μπορεί να αποτελείται από την αρχή, τη μέση και το τέλος, μέρη στα οποία σχετίζονται με τις τέσσερις φάσεις του θεατρικού παιχνιδιού κατά τη διάρκεια των οποίων ο παιδαγωγός/εμψυχωτής προσεγγίζει το θέμα της κάθε συνάντησης το οποίο είτε επέλεξε ο ίδιος είτε το επέλεξε μαζί με τους μαθητές με βάση ανάλογες ασκήσεις και τεχνικές θεατρικού παιχνιδιού.

- **Αρχή:** Συνδέεται με **τη φάση της απελευθέρωσης** στην οποία επιχειρείται η ευαισθητοποίηση και η συγκρότηση της ομάδας με ασκήσεις που ελεύθερης σωματικής κίνησης, παρατήρησης του χώρου και επικοινωνίας εισάγοντας τους μαθητές στο μυθοπλαστικό περιβάλλον. Στη φάση της προθέρμανσης οι συμμετέχοντες μαθαίνουν το λεξιλόγιο του θεάτρου ώστε να επικοινωνήσουν στη συνέχεια ως «δραματικοί χαρακτήρες "στα πλαίσια του μυθοπλαστικού περιβάλλοντος μέσω λεκτικής και σωματικής επικοινωνίας.
- **Μέση**: Συνδέεται με **τη φάση της αναπαραγωγής** όποτε τοινσυμμετέχοντες έχοντας απελευθερώσει τη δημιουργικότητα και τη φαντασία τους μέσω της ευαισθητοποίησης του εσωτερικού τους κόσμου τον οποίο τον εξέφρασαν μέσω του θεατρικού κώδικα, χρησιμοποιούν τον κώδικα αυτό για να πειραματιστούν με παιγνιώδη τρόπο πάνω στα δομικά στοιχεία του θεάτρου δηλαδή στον δραματικό χώρο, στον δραματικό χρόνο, στους δραματικούς χαρακτήρες, στις δραματικές καταστάσεις και εντέλει στη δραματική πλοκή που χτίζουν αυθόρμητα με παιγνιώδη τρόπο.
-

- **Τέλος**: Μπορεί να συνδεθεί με **τη φάση του σκηνικού αυτοσχεδιασμού** κατά τη διάρκεια της οποίας τοι συμμετέχοντες μετουσιώνουν το αυθόρμητο παιχνίδι με βάση τα δομικά στοιχεία του θεάτρου πάνω στην αυτοσχεδιαστική δραματική πλοκή σε θεατρική πράξη διαμορφώνοντας τη δράση που προηγήθηκε στη φάση της αναπαραγωγής, αναλαμβάνοντας διαφορετικούς ρόλους όπως του «ηθοποιού», του «σκηνοθέτη», του «συγγραφέα», του «σκηνογράφου», του «θεατή», του «ενδυματολόγου», του «μουσικού», που χρειάζονται την οργάνωση ενός καλλιτεχνικού θεάματος. Αυτό το στάδιο συνδέεται και με τη φάση της ανάλυσης/αξιολόγησης το παιχνίδι και το θεατρικό βίωμα γίνονται είτε λόγος και διάλογος ανάμεσα στα μέλη της ομάδας, είτε θεατρική πράξη, με στόχο την αξιολόγηση της συνολικής εμπειρίας.

- **<u>Ενδεικτικές θεατρικές τεχνικές για την κάθε φάση</u>**

- Φάση Απελευθέρωσης: Στη φάση της απελευθέρωσης οι μαθητές επιδίδονται ε ασκήσεις που οδηγούν τα παιδιά στο παιχνίδι μέσω της σωματικής και λεκτικής έκφρασης ως έμμεση εκμάθηση της θεατρικής γλώσσας. Οι πιο «κοινές κατηγορίες» είναι οι **ασκήσεις αναγνώρισης** (όνομα με διαφορετική ένταση, συναίσθημα, μορφασμούς κ.τ.λ.), οι **ασκήσεις σωματικής κίνησης και έκφρασης** (βαδίσματα, παντομίμα, μίμηση), **ασκήσεις φαντασίας και μεταμορφώσεων** (μεταμορφώσεις σε αντικείμενα, σε δραματικούς χαρακτήρες, σε πλάσματα φαντασίας), **ασκήσεις ρυθμών και φωνής** (διαφορετικές αναπνοές, ρυθμούς με συλλαβές, μπορεί να το πει η ομάδα) και **ασκήσεις λεκτικών αυτοσχεδιασμών** (ιδεοθυέλλα, μια φανταστική κατάσταση σαν να τη ζήσαμε, το κουτί). Θα μπορούσαν να προστεθούν οι κατηγορίες των **ασκήσεων χαλάρωσης** (βαθιές αναπνοές, αφήγηση, μουσικό ερέθισμα), **των ασκήσεων παρατήρησης** (παρατήρηση του χώρου, των μελών του σώματος, του φωτός), **των ασκήσεων της αντίληψης των αισθήσεων** (ασκήσεις διερεύνησης με όσφρηση, ασκήσεις διερεύνησης με αφή.), **οι ασκήσεις εμπιστοσύνης και συνεργασίας** (αγάλματα, μαριονέτες, καθρέφτης) και **ασκήσεις χειρισμός αντικειμένων** (ρεαλιστική & συμβολική χρήση κειμένων, αυτοσχεδιασμός με αόρατα αντικείμενα)

- **Φάση Αναπαραγωγής:** χρησιμοποιούνται τεχνικές ώστε να μεταβούν τα παιδιά από το πραγματικό στο δραματικό μεταμορφώνοντας το χώρο σε σκηνικό δραματικό περιβάλλον, μεταμορφώνοντας τους εαυτούς τους σε δραματικούς χαρακτήρες χρησιμοποιώντας σωματική και λεκτική έκφραση για αναπαράστασή τους, επικοινωνώντας μεταξύ τους ως δραματικοί χαρακτήρες αναπτύσσοντας δραματική ένταση και δραματικούς διαλόγους, δημιουργώντας δραματικά σενάρια και ολοκληρωμένη δραματική πλοκή μιας ιστορίας με αρχή, μέση και τέλος, δίνοντας βάση στην αιτία και το αποτέλεσμα, έχοντας ως ερεθίσματα σκίτσα, φωτογραφίες, ήχους, μουσικά ερεθίσματα, αρχέτυπα χαρακτήρων είτε εξελίσσοντας την **κλιμακούμενη** δραματική πλοκή αυτοσχεδιαστικά είτε ακολουθώντας **επεισοδιακή πλοκή** ακολουθώντας σενάριο αφηγηματικών κειμένων.

Φάση Σκηνικού Αυτοσχεδιασμού: Το παιχνίδι διερεύνησης των δομικών στοιχείων του θεάτρου (ρόλος, χώρος, χρόνος, δραματική ένταση κ.τ.λ.) και των τεχνικών του δράματος (δράση, διάλογος, χαρακτήρες κ.τ.λ.) μετασχηματίζεται σε ανοιχτή παράσταση, σε σκηνική δράση, σε θεατρική πράξη με βάση τη διερεύνηση της σκηνικής δράσης ως καλλιτεχνικό αποτέλεσμα λαμβάνοντας υπόψη τη σχέση ανάμεσα στον ηθοποιό και τον θεατή. Η δραματική πλοκή μπορεί να περιέχει στοιχεία από τη δράση που προηγήθηκε στη φάση της αναπαραγωγής ώστε να παρουσιασθεί μία δραματική κατάσταση ή περισσότερες από μία, οργανωμένη με αρχή μέση και τέλος.

Φάση ανάλυσης/αξιολόγησης: Στη διαδικασία της αξιολόγησης μπορούν να χρησιμοποιηθούν **τεχνικές δραματικής έκφρασης** όπως **τηλεφωνικές συνδιαλέξεις**, **αγάλματα**, **παντομίμα**, **τηλεοπτικός σταθμός, ραδιοφωνικός σταθμός, ειδήσεις, διαφημίσεις, στάσεις και μοτίβα σε σχέση με όσα βιώθηκαν, μονόλογος στον τοίχο**, **τεχνικές εικαστικής έκφρασης** όπως **ζωγραφική πορτρέτων των ηρώων, δημιουργία καρτών, δημιουργία γραμματοσήμων, δημιουργία καρτών, δημιουργία γελοιογραφιών, δημιουργία εικονογραφημένων ιστοριών, δημιουργία αφίσας, τεχνικές γραπτής έκφρασης** όπως **συγγραφή γραμμάτων στους δραματικούς χαρακτήρες, συγγραφή διηγημάτων, συγγραφή ποιημάτων, συγγραφή άρθρων σε εφημερίδες, συγγραφή ημερολογίου τάξης και δημιουργία ιστοσελίδας στο διαδίκτυο**, **τεχνικές προφορικής έκφρασης** όπως **συζήτηση, έκφραση συναισθημάτων για όλα όσα βιώθηκαν, τεχνικές μουσική έκφρασης όπως δημιουργία τραγουδιού και ηχητικών περιβαλλόντων καθώς και τεχνικές φωτογραφικής έκφρασης όπως λέψη, εμφάνιση και έκθεση φωτογραφιών**

- **Ενδεικτικές ασκήσεις και τεχνικές στο στάδιο της απελευθέρωσης** **Examples of exercises in the release stage**

  - **Φάση Απελευθέρωσης** Release Phase

-Η πρώτη φάση της εμψύχωσης που έχει σκοπό να δημιουργήσει κλίμα ευχαρίστησης, να ενεργοποιήσει τα παιδιά ψυχοσωματικά κινητοποιώντας τη σωματική κίνηση, την έκφραση και τη λεκτική αυτοσχέδιαστική ικανότητα και να τα αποδεσμεύσει από αναστολές συμμετοχής στις διαφορετικές δραστηριότητες

- **Βασικές κατηγορίες ασκήσεων και τεχνικών που χρησιμοποιούνται στη πρώτη φάση**

- **Ασκήσεις Αναγνώρισης** (Recognition exercises)

-Στοχεύουν σε μια αρχική γνωριμία των συμμετεχόντων , ενθαρρύνοντας τους να πουν τα ονόματά τους, τα ενδιαφέροντα τους, τα χόμπι τους, τα όνειρα τους, την οικογένεια τους και για στοιχεία του χαρακτήρα τους.

- **Το ονοματάκι σας-λέμε τα ονόματά μας με διαφορετικούς τρόπους** we say our names in different ways **:** α) διαφορετικές διαθέσεις, συναισθήματα και διαφορετικό ύφος, β) διαφορετικές εκφράσεις και συγκεκριμένες καταστάσεις, γ) διαφορετικού χαρακτήρες, δ) φανταστικούς ή πραγματικού, ε) διαφορετικές εντάσεις

- Το ονοματάκι σας με κίνηση **Your name in motion**
- Το όνομα μας με μια μπάλα **Our name with a ball**
- Όνομα μετ' εμποδίων **Name with obstacles**
- Προσέθεσε στοιχεία για σένα **Added details for you**
- Θα με παρουσιάσεις; **Will you introduce me?**

- **Ασκήσεις σωματικής κίνησης και έκφρασης** **Physical movement and expression exercises**

-Στοχεύουν στην ανάπτυξη όλων των ποιοτήτων αυθόρμητης κίνησης και ανάπτυξης μη λεκτικής κοινωνίας με τους άλλους. Οι ασκήσεις αυτές εμπεριέχουν και το στοιχείο της μίμησης αλλά και το στοιχείο των «πρώιμων σωματικών αυτοσχεδιασμών» για αυτό είναι κατάλληλες πιθανόν να χρησιμοποιηθούν για να εισάγουν τους συμμετέχοντες στο γενικό θέμα της συνάντησης

- 1 **1. ιδέες με βάση κίνηση στον χώρο και διαφορετικά βαδίσματα** **ideas based on movement in space and different ways of walking** **:** προσωπικός ρυθμός, μουσικό ερέθισμα,, διαφορετικούς ρυθμούς , διαφορετικές καταστάσεις, αντιδράω με τους υπόλοιπους της ομάδας

2. Παντομίμα στο κύκλο **Pantomime in the circle**

-3 Κάνε ότι κάνω **Do what I do**

4. Καθρέφτης ανά ζευγάρια **you are my mirror**

5. Οι παγωμένες εικόνες **The frozen images**

- **Ασκήσεις φαντασίας και μεταμορφώσεις** **Imagination exercises and transformations**

- Βασική επιδίωξη του εμψυχωτή είναι να εισάγει τους συμμετέχοντες στη φανταστική κατάσταση, στο φανταστικό χώρο, σε επαφή με φανταστικά αλλά και «ρεαλιστικά» όντα. Αναπτύσσει συμβολισμούς, τη συμβολική σκέψη των παιδιών, την απελευθέρωση τους και την ελευθερία στην έκφραση. Σε αυτήν την άσκηση προσπαθούμε να εμπνεύσουμε χρησιμοποιήσουν κίνηση αλλά ΄και έκφραση προσώπου.

- Γινόμαστε αντικείμενα (σκούπα, φαράσι, αεροπλάνο) **We become objects**

- Γινόμαστε στοιχεία της φύσης (βροχή, αέρας, νερό, θάλασσα, δέντρα, λουλούδια, σπόρος) **We become elements of nature**

- Γινόμαστε πλάσματα φαντασίας (κάτοικοι περιέργου πλανήτη, γίγαντες, ξωτικά, καλικάντζαροι) **We become creatures of fantasy**

- Γινόμαστε χαρακτήρες που έχουν να κάνουν με επαγγέλματα ή που συνδέονται με ένα χώρο (τσίρκο, λουναπάρκ, καζίνο κα.) **We become characters that have to do with professions or that are associated with a place**

➢ **Ασκήσεις ρυθμών και φωνής** **Rhythm and voice exercises**

- Βασική επιδίωξη είναι να οδηγήσει τους συμεμτέχοντες να πειραματιστούν με ήχους, με διαφορετικούς ρυθμούς και πιθανόν να προσθέσουν στις μεταμορφώσεις και λεκτική επικοινωνία.

- Κάνουμε διαφορετικές αναπνοές; **We breathe differently**

- Ρυθμούς με φωνήεντα ή συλλαβές ή σύμφωνα **Rhythms with vowels or syllables or consonants**

-Μπορεί να το πει η ομάδα; **Can the team say it?**

- Ακούγομαι, μιλάω, λέω λέξεις σαν... **I say words like**

- **Ασκήσεις λεκτικών αυτοσχεδιασμών αυτοσχεδιασμών** Verbal improvisation exercises

- Ασκήσεις με βάση τις οποίες τα παιδιά μπορούν να αναπτύξουν λόγο αλλά και φαντασία. Με αυτές τις ασκήσεις μπορούν να οδηγηθούν σε δημιουργία ιστοριών και αν τις αναπαραστήσουν σωματικά είτε με ασκήσεις παντομίμας ή με οργανωμένη δραματοποίηση, συνδέοντας τη φάση αυτή με την επόμενη φάση

-Ιδεοθύελλα **A storm of ideas**

-Η επόμενη λέξη **The next word**

-Το κουτί **The box**

-Δεν θα έχει μόνο αλλά και.... **It will not only have but also**

-Μια φανταστική κατάσταση σαν να τη ζήσαμε **A fantastic situation as if we lived it**

-Παιχνίδι με αντικείμενα και αυτοσχεδιαστικές λέξεις που να σημαίνουν φανταστικό χαρακτήρα **Play with objects and make up words to mean fictional character**

-Παιχνίδι 1-Έχω ιστορία-Έχεις ήχο; **Game 1-I have a story-Do you have sound?**

-Παιχνίδι 2 - συζήτηση για ένα θέμα με γράμματα της αλφαβήτου. **Game 2 - discussion about a topic with letters of the alphabet**

➢ Προτεινόμενα Θέματα Για Εργασία

-θάλασσα -τσίρκο circus

-διάστημα space

- Φιλία friendship

-ζώα στη ζούγκλα animals in the jungle

-ταξίδι στο παρελθόν travel to the past

➢ Τι είναι οι θεατρικές τεχνικές και συμβάσεις

- Είναι οι τρόποι που ο εμψυχωτής μπορεί να χρησιμοποιήσει, βάζοντάς τη δική του φαντασία για να οδηγήσει τα παιδιά να βυθιστούν στον μαγικό φανταστικό κόσμο της δραματικής πλοκής και να μεταμορφωθούν όλα γύρω τους μαγικά. Τα παιδιά σε δραματικούς χαρακτήρας, η τάξη σε σκηνικό περιβάλλον και ο χρόνος να βυθιστεί στο μυθοπλαστικό αφήγημα.

➢ Με ποιο τρόπο θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν οι δραματικές τεχνικές

- Θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν με κριτήριο αν βασίζεται περισσότερο σε σωματικό αυτοσχεδιασμό ή σε λεκτική επικοινωνία, ανάλογα με τη φάση που χρησιμοποιείται η κάθε τεχνική, με την ομαδικότητα ή την ατομικότητα των τεχνικών καθώς και με ποια στοιχεία των δομικών στοιχείων του θεάτρου σχετίζεται η κάθε τεχνική. Η κατηγοριοποίηση που προτείνεται εδώ είναι η τελευταία χωρίς να είναι απόλυτη, ενώ μπορούν φυσικά να χρησιμοποιηθούν οι ίδιες τεχνικές για τη διερεύνηση διαφορετικών δραματικών στοιχείων.

- **Κατηγοριοποίηση των θεατρικών τεχνικών με βάση τα δομικά στοιχεία που μπορούν να διερευνηθούν με τις συγκεκριμένες τεχνικές.**

- **<u>Γενικές τεχνικές ανάπτυξης δραματικής πλοκής-Τεχνικές που μπορούν να ενταχθούν σε όλες τις φάσεις του εργαστηρίου</u>**

- **<u>Δάσκαλος σε ρόλο:</u>** Ο εκπαιδευτικός- εμψυχωτής παίρνει ένα ρολό και συμμετέχει στο δρώμενο, το οποίο μπορεί και να συντονίσει. Ο ρόλος που μπορεί να πάρει ο εμψυχωτής μπορεί να είναι κάποιος από τους ρόλους εξελίσσοντας τη δραματική πλοκή, ενισχύοντας τη δραματική ένταση και οδηγώντας σε βαθύτερη διερεύνηση των δραματικών στοιχείων. Μπαίνει ως δραματικός χαρακτήρας στο μυθοπλαστικό περιβάλλον να εισάγει επίσης και άλλους δραματικούς χαρακτήρες και αν διαχειριστεί εντάσεις και συγκρούσεις. Μέσα από το ρόλο δεν ‘έχει σκοπό να ελέγξει και να καθορίσει τη δράση των παιδιών αλλά αντιθέτως να ενθαρρύνει την εμπλοκή στη δράση και να τους διευκολύνει να δώσουν τις δικές τους απαντήσεις σχετικά με την ανάπτυξη της δραματικής πλοκής. Παράδειγμα ρόλου που μπορεί να λάβει είναι το τρίτο πρόσωπο του μεσολαβητή που ενεπλάκη με κάποιο τρόπο στην ιστορία όπως ένα ζώο στο δάσος, ΄ένα πουλί που τυχαία είδε την ιστορία ή κάποιος που την ιστορία του τη διηγηθήκανε ή που έπαιξε το ρόλο αγγελιοφόρου στην ιστορία φέρνοντας ένα μήνυμα που εξελίσσει τη δράση. Μπορεί να παίζει και τον ρόλο κάποιου που ζητάει τη βοήθεια των παιδιών στο ρόλο τους, για παράδειγμα ένα παιδί΄ που δεν πήρε δώρο και ζητάει στα παιδιά καλικάντζαρους να του φτιάξουν. Για να ενισχύσει την αίσθηση του δραματικού χαρακτήρα μπορεί να χρησιμοποιήσει είτε μακιγιάζ, κουστούμι, αξεσουάρ τα οποία συμβολίζουν τον χαρακτήρα (ραβδί, στέμμα, μπέρτα, μαγκούρα κ.α.) είτε σκηνικά αντικείμενα στον χώρο τα οποία ενισχύουν τον ρόλο όπως για παράδειγμα μία καρέκλα, ένα αυτοσχέδιο καλύβι με πανί. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε κάποια σημεία της αφήγησης η τεχνική της μάσκας, της κούκλας και του χειρισμού αντικειμένων. Τα αντικείμενα που θα χρησιμοποιηθούν μπορεί να είναι τοποθετημένα σε μια βαλίτσα ή κάπου που ταιριάζει με τον ρόλο και να παρουσιάζονται και να χρησιμοποιούνται εξελικτικά στην ανάπτυξη της δραματικής πλοκής.
- **<u>Εκμετάλλευση του τυχαίου:</u>** Ο εκπαιδευτικός εμψυχωτής μπορεί να χρησιμοποιήσει ένα οποιοδήποτε ερέθισμα που έρχεται τυχαία στο χώρο της εμψύχωσης και να το εντάξει. Τον ήχο του αέρα, ένα σαλιγκάρι, ένα δυνατό γέλιο. Μπορούν να ενταχθούν και στη δημιουργία αυτοσχεδιασμών αλλά και στη δραματική ένταση για το πέρασμα από τη μια σκηνή στην άλλη.

- **Αυτοσχεδιασμός:** Η αυθόρμητη αντίδραση των μελών σε ένα θέμα, η διαμόρφωση μιας ιστορίας από όλη την ομάδα, η επίλυση προβλήματος και η δημιουργία ενός συνόλου Ξεκινώντας από μια αφορμή ή ένα θέμα, η ομάδα αναπαριστά αυθόρμητα μια ιστορία, ή τη συζητά, την προετοιμάζει χωρίς να την γραφεί, και στο τέλος την παρουσιάζει. Ο αυτοσχεδιασμός μπορεί να είναι ελεύθερος και χωρίς κανέναν άξονα, σχεδιασμένος και να ακολουθεί μια ιστορία, χωρίς κανένα κείμενο, εν μέρει σχεδιασμένος ή κατευθυνόμενος.
- Κατευθυνόμενος αυτοσχεδιασμός**:** Οι κατευθυνόμενοι αυτοσχεδιασμοί βασίζονται σε ένα θέμα που δίνεται από τον εμψυχωτή. Δίνεται σε μορφή δραστηριότητας την οποία τα παιδιά εκτελούν ατομικά ή ομαδικά.
- Ελεύθερος αυτοσχεδιασμός**:** Οι ελεύθεροι αυτοσχεδιασμοί που προκύπτουν από θέματα που θέλουν τα ίδια τα παιδιά να αυτοσχεδιάσουν σε αυτά. Μπορεί να προέλθει από τη διεύρυνση ενός κατευθυνόμενου αυτοσχεδιασμού που τα παιδιά θέλουν να υπερβούν κατευθύνοντας τη δράση σε άλλα σημεία που ταιριάζουν με τα ενδιαφέροντά τους. Τροποποιούν τη δράση, αναστέλλουν το θέμα ή συνοψίζουν τον θεματολογικό πυρήνα.
- Αυθόρμητος αυτοσχεδιασμός**:** Μπορούν να προβληθούν από τα παιδιά με τη μορφή μιας στάσης κατά τη διάρκεια μιας δραστηριότητας.
- Σκηνικοί αυτοσχεδιασμοί**:** Συνδέεται κυρίως με την Τρίτη φάση του σκηνικού αυτοσχεδιασμού αλλά και με τη δημιουργία ολοκληρωμένης παράστασης. Δημιουργούνται κάποιες σταθερές επιλογές που προκύπτουν από το αποτέλεσμα των προηγούμενων αυτοσχεδιασμών.
- **Δραματοποιημένη Αφήγηση:** Ο παιδαγωγός εμψυχωτής εντός ή εκτός ρόλου μπορεί να αφηγηθεί κάτι και οι μαθητές να το αποδώσουν ελεύθερα ως παντομίμα. Ειδικά σε μικρής ηλικίας μαθητές αυτή η τεχνική ενδείκνυται για την ανάπτυξη της δραματικής πλοκής και την εισαγωγή στο μυθοπλαστικό περιβάλλον ενισχύονται την αφήγησης με σκηνικά αντικείμενα και στοιχεία ενδυματολογίας και μακιγιάζ ώστε να γίνει σταδιακά η μετάβαση στη δεύτερη φάση του θεατρικού παιχνιδιού.
- **Ηχητικό υπόβαθρο**: Όπως στη δημιουργία ταινιών, δημιουργούνται απ' τους μαθητές συγκεκριμένοι ήχοι, για να συνοδεύσουν ορισμένα τμήματα της δράσης ή και ανεξάρτητα από τη δράση ως ηχητική εικόνα. Στα πιο μικρά παιδιά αυτή η μέθοδος μπορεί να εφαρμοστεί από τον παιδαγωγό/εμψυχωτή ως αφηγητής ενώ οι μαθητές μπορούν να κάνουν διαφορετικούς ήχους όπως παράγονται είτε με τη φωνή τους είτε με αυτοσχέδια όργανα.
- **Τροφή για σκέψη:** Δώστε ενδεικτικές εικόνες οι οποίες θα ήταν κατάλληλες να δώσουν κίνητρο στα απιδιά να δημιουργήσουν ήχους.

……

- **<u>Θύελλα ιδεών</u>**: Οι ιδέες των μαθητών για τη δραματοποίηση μιας ιστορίας καταγράφονται χωρίς σειρά σ' ένα κομμάτι χαρτί χωρίς σχολιασμό και κριτική. Αυτή η μέθοδος μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην πρώτη φάση με βάση το γενικό θέμα αλλά και για τη διερεύνηση των δραματικών χαρακτήρων, του δραματικού χώρου, του δραματικού χρόνου και των δραματικών καταστάσεων με λέξεις και ιδέες που σχετίζονται με κάθε σκηνή΄, οδηγώντας σε ανάλογους αυτοσχεδιασμούς. Επίσης αυτή η μέθοδος μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη δημιουργία ιστοριών από τα παιδιά οι οποίες ιστορίες μπορούν να διερευνηθούν με τη σωματική έκφραση μέσω των τεχνικών της παντομίμας, της δραματοποιημένης αφήγησης και της παγωμένης εικόνας. Στην περίπτωση παιδιών μικρής ηλικίας, η συγκεκριμένη μέθοδο μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον εμψυχωτή, στην προετοιμασία, ειδικά όταν αναπτύσσει το θεατρικό παιχνίδι με βάση ένα γενικό θέμα. Θα μπορούσε να καταγράψει λέξεις που σχετίζονται με το συγκεκριμένο θέμα και να δημιουργήσει ή μια κεντρική ιστορία στην οποία θα μπορούσε να βασιστεί το θεατρικό παιχνίδι με στόχο την προσέγγιση του γενικού θέματος.

- **<u>Παντομίμα:</u>** Μία βασική τεχνική του θεατρικού παιχνιδιού η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο σε όλες τις φάσεις του θεατρικού παιχνιδιού όσο και στη διερεύνηση της δραματικής πλοκής, των δραματικών καταστάσεων, του δραματικού χώρου, του δραματικού χρόνου και της αναπαράστασης σημείων δραματικής έντασης. Βασίζεται στην ανάπτυξη της σωματικής εκφραστικότητας, στην έκφραση των συναισθημάτων και των κινήσεων, στις χειρονομίες και στην έκφραση του προσώπου των συμμετεχόντων με βάση μουσικά, οπτικά, ηχητικά αλλά και λεκτικά ερεθίσματα που δίνονται κατά τη διάρκεια της εμψύχωσης από τον αφηγητή και μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε όλες τις φάσεις του θεατρικού παιχνιδιού ειδικά σε παιδιά μικρής ηλικίας. Δίνονται στους συμμετέχοντες **<u>έννοιες, φυσικές καταστάσεις και ιδιότητες</u>** που μπορούν να συνδέονται με τους **<u>δραματικούς χαρακτήρες και τις συναισθηματικές τους καταστάσεις</u>** όπως **<u>πρόσωπα, αγώνας, μοναχικότητα, χαρά, έκπληξη, λύπη, τρυφερότητα, απόλαυση, ικανοποίηση, απογοήτευση, αγάπη, κούραση, φόβος, ζήλια, μοναξιά, συγκίνηση, θυμός και εκνευρισμός</u>**, με τις **<u>διαφορετικές ιδιότητες του δραματικού χώρου</u>** όπως **<u>φως-σκοτάδι, ήχος-σιωπή, κρύο-ζέστη, αέρας, γη, φωτιά, νερό, πάγος, όγκος, σχήμα, μέγεθος, βάρος,</u>** με **διαφορετικές ιδιότητες του δραματικού χρόνου** .όπως **<u>νεότητα-γήρας, αρχή-τέλος, παρελθόν-παρόν-μέλλον</u>**, εποχές και διαφορετικές δραματικές καταστάσεις όπως, πόλεμος, **<u>κίνηση-ακινησία, μοναχικότητα.</u>**

Ρήματα τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τον παιδαγωγό/εμψυχωτή ώστε να προκαλέσουν την αίσθηση της δράσης και της ενέργειας στους συμμετέχοντες είναι μεταφέρω, σπρώχνω, σηκώνω, τραβώ, ισορροπώ, αντιστέκομαι, πιέζω, στηρίζω, γλιστρώ, δοκιμάζω, ρουφώ, χτυπώ-χαιδεύω, γράφω-διαβάζω, ξαπλώνω, δυσκολεύομαι, διορθώνω, κόβω, φιλώ, βαδίζω, υποδέχομαι, διώχνω, γελώ-κλαίω, κρύβω, προσπαθώ, ξύνω, περπατώ, μεταμορφώνομαι, μαγειρεύω, καίω, βλέπω, ακούω, μυρίζω, νιώθω, αγγίζω, ψάχνω-βρίσκω, εμφανίζομαι-εξαφανίζομαι, ντύνομαι-ξύνομαι, πλένομαι, μεγεθύνω-σμικρύνω, προετοιμάζω και καταδιώκω.

<u>Τροφή για σκέψη</u>: Επιλέξτε κάποια από τα παραπάνω ρήματα και δημιουργήστε φράσεις οι οποίες μπορεί να δημιουργήσουν το κίνητρο δράσης των συμμετεχόντων στα πλαίσια μιας αφήγησης που σχετίζεται με τη δραματική πλοκή.

.....

.....

.....

.....

.....

<u>Μανδύας του ειδικού :</u> Στη θεατρική τεχνική αυτοί τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες από τις οποίες η καθεμία ομάδα μπαίνει στον ρόλο ειδικών επιστημόνων όπως ιστορικοί, αρχαιολόγοι, φυσικοί, μελετώντας από διαφορετικές πλευρές και οπτικές γωνίες το ίδιο θέμα. Αυτή η τεχνική θα μπορούσε να συνδυαστεί με την τεχνική δάσκαλος σε ρόλο και τη θέση του ειδικού να την αναλάβει ο ίδιος ο δάσκαλος, παίρνοντας απόσταση από τους δραματικούς χαρακτήρες, εμπλουτίζοντας τη δραματική πλοκή. Για να ενισχυθεί η εικόνα των ειδικών μπορούν τα παιδιά να φορέσουν ειδικά ταμπελάκια με την επιστημονική τους ιδιότητα τα οποία θα τα έχουν φτιάξει και ζωγραφίσει τα ίδια τα παιδιά. Επίσης για παιδιά μικρότερης ηλικίας η ιδιότητα ειδικών επιστημόνων που θα αναλάβουν θα μπορούσε να είναι ειδικότητες που δεν υπάρχουν αλλά΄ δημιουργούνται με ΄βάση το θέμα ή την ιστορία στα οποία βασίζεται το θεατρικό παιχνίδι και με βάση το κωμικό και το γκροτέσκο στοιχείο όπως μάγοι και μάγισσες που ειδικεύονται στα ξόρκια και ξωτικά που ειδικεύονται στη δημιουργία διαφορετικών γέλιων.

Τροφή για σκέψη: Σκέψου αστείους ειδικούς επιστήμονες που θα μπορούσαν να ενταχθούν στην αφήγηση ενός παραμυθιού και στους οποίους θα μπορούσαν να μεταμορφωθούν τόσο ο δάσκαλος σε ρόλο όσο και τα παιδιά.

……

……

……

Γκροτέσκο: Η τεχνική γκρότεσκο μπορεί να επιτευχθεί μέσω στοιχείων αφήγησης αλλά κι σωματικής και λεκτικής έκφρασης που δίνουν την αίσθηση του υπερβολικού, του υπερτονισμένου τονίζοντας τα υπερβατικά χαρακτηριστικά του μυθοπλαστικού περιβάλλοντος, εστιάζοντας σε στοιχεία που εξιτάρουν την περιέργεια των παιδιών όπως το ανεξήγητο, το παιχνιδιάρικο και την τρομαχτική διάθεση. Το γκροτέσκο με τα λυτρωτικά στοιχεία που περιέχει αποτελεί και έναν παράγοντα μείωσης της έντασης των παιδιών διότι μέσω του στοιχείου του υπερβολικού οι καταστάσεις φόβου, αγωνίας, του άγχους, του λάθους εμπλουτίζονται από στοιχεία κωμωδίας και χιούμορ και αποφορτίζονται από την αρχική αρνητική τους σημασία. Σημαντικό στοιχείο που μπορεί να προσδώσει στη δραματική πλοκή και στην περιγραφή των δραματικών χαρακτήρων το στοιχείο του γκροτέσκο είναι οι αντιθέσεις όπως για παράδειγμα ένα πολύ μεγάλο αμάξι σε ένα μικροσκοπικό δάσος, ένα τεράστιο πλοίο σε ένα ωκεανό που χωράει στη χούφτα σου, μικρό ξωτικό που είναι ΄φίλος με ένα μεγάλο γίγαντα κ.α.

Τροφή για σκέψη: Χρησιμοποιώντας αντιθέσεις που αφορούν δραματικό χώρου και δραματικές καταστάσεις σημειώστε παρακάτω εικόνες που μπορεί να είναι γκροτέσκο:

……

……

……

➢ Γενικές τεχνικές διερεύνησης του δραματικού χαρακτήρα

- **Διερεύνηση της δραματικής συμπεριφοράς των χαρακτήρων**: Τα μέλη της ομάδας λένε φωναχτά τις ιδέες και τις παρατηρήσεις τους για τη δράση των θεατρικών χαρακτήρων, ενώ ταυτόχρονα ένας χαρακτήρας στο δράμα τις παρουσιάζει με παντομίμα.
- **Ομαδικός μονόλογος**: Τα μέλη μιας μικρής ομάδας υιοθετούν τον ίδιο ρόλο, εκφωνώντας τα λόγια για ένα συγκεκριμένο γεγονός της δραματικής πλοκής, ώστε να δημιουργήσουν μια συναισθηματική και λειτουργική εικόνα του συγκεκριμένου γεγονότος. Ο μονόλογος θα μπορούσε να είναι εσωτερικός δηλαδή να απεικονίζονται σκέψεις του δραματικού χαρακτήρα χωρίς απαραίτητα να απευθύνονται σε κοινό και εξωτερικός δηλαδή να απευθύνεις ο δραματικός χαρακτήρας τις σκέψεις του και τα συναισθήματά του σε άλλους δραματικούς ρόλους που συμμετέχουν σε μια δραματική κατάσταση.
- **Ομαδικός χαρακτήρας:** Σε αυτή τη θεατρική τεχνική ο κάθε συμμετέχων μπορεί να αυτοχεδιάσει έναν δραματικό χαρακτήρα όχι μόνο με το λόγο αλλά κα κα με σχωματική κίνηση.
- .***Τηλεφωνική συνδιάλεξη***: Μονόδρομη ή αμφίδρομη συνομιλία ανάμεσα σε χαρακτήρες που μοιράζονται πληροφορίες και συζητούν ένα γεγονός της δραματικής πλοκής
- ***Ζωγραφική απεικόνιση του ρόλου***: Ένας σημαντικός ρόλος παρουσιάζεται στο χαρτί με σχεδιάγραμμα ή λέξεις, που χαρακτηρίζουν τις σημαντικότερα χαρακτηριστικά του, διερευνώντας στάσεις, σχέσεις και αισθήματα.
- **Οι φωναχτές σκέψεις/ η δράση που παγώνει:** Στις φωναχτές σκέψεις ο εμψυχωτής πλησιάζει τους συμμετέχοντες και με ένα σήμα του αρχίζουν να εκφράσουν τη σκέψη τους ως δραματικοί χαρακτήρες. Αυτή η θεατρική τεχνική μπορεί να συνδυαστεί με την τεχνική δράση που παγώνει μπορεί ο εμψυχωτής να σταματήσει ένα αυτοσχεδιασμό, σωματικό ή λεκτικό, να σταματήσει την εικόνα και να ρωτήσει τα παιδιά τι νιώθουν στη συγκεκριμένη στιγμή της δράσης εστιάζοντας όχι μόνο στην ατομικότητα των δραματικών χαρακτήρων αλλά και φωτίζοντας τις σχέσεις ανάμεσα στους δραματικούς χαρακτήρες.

- **Περίγραμμα χαρακτήρα/Μονόλογος σε τοίχο:** Σε αυτή τη θεατρική τεχνική τα παιδιά μπορούν να φτιάξουν περιγράμματα και ζωγραφιές ενός ή περισσότερων δραματικών χαρακτήρων με βάση τη δραματική πλοκή του θεατρικού παιχνιδιού και να αλληλοεπιδράσουν είτε λεκτικά ή σωματικά με τον χαρακτήρα αυτόν. Επίσης η θεατρική τεχνική μονόλογος σε τοίχο μπορεί να εφαρμοστεί σε μεγαλύτερες ηλικίες και μπορεί να ενεργοποιήσει την φαντασία αναπτύσσοντας τα παιδιά μονόλογο, εντός ή εκτός του ρόλου στον τοίχο, με βάση τη φαντασία ότι ο χαρακτήρας είναι εκεί ζωντανός και στέκεται στον τοίχο
- **Διάλογος:** Αυτοσχεδιασμός με λεκτική και σωματική επικοινωνία ανάμεσα σε δύο ή περισσότερους χαρακτήρες.
- ***Η ηλεκτρική καρέκλα/ανακριτική καρέκλα***: Τα μέλη μιας ομάδας κάνουν ερωτήσεις στο δάσκαλο ή σ' ένα μαθητή που βρίσκεται σε ρόλο, καθισμένος σε μια καρέκλα στο κέντρο της αίθουσας. Οι θέσεις μπορούν να αλλάζουν ώστε να βρεθούν όλα τα μέλη της ομάδας τόσο στη θέση των συμμετεχόντων που ρωτάνε όσο και στη θέση του ρόλου που απαντάει τις ερωτήσεις.
- **Τροφή για σκέψη:** Σκεφτείτε ότι σε ένα παραμύθι είμαστε στη στιγμή που ένας ιππότης θα πάει να μονομαχήσει με ένα τεράστιο δράκο για να σώσει τη γυναίκα που αγαπάει. Γράψτε όσες πιο πολλές ερωτήσεις γίνεται για να διευκρινιστούν η ταυτότητα και τα συναισθήματα του χαρακτήρα αλλά και πιθανώς να μάθετε για τους άλλους δραματικούς χαρακτήρες της δραματικής πλοκής.

.....

.....

.....

- **Συνέντευξη:** Αυτή η θεατρική τεχνική μπορεί να αποτελέσει επέκταση της τεχνικής ηλεκτρική/ανακριτική καρέκλα αλλά σε αυτήν την περίπτωση η καρέκλα μπορεί να πάρει διαφορετικές μορφές όπως τυπικά ανακριτική, δημοσιογραφική και συμβουλευτική-υποστηρικτική όπως αντίστοιχα και τα μέλη της ομάδας μπορούν να πάρουν ρόλους που να ταιριάζουν στις μεταμορφώσεις της καρέκλας όπως δημοσιογράφοι, μέλη μιας ερευνητικής επιτροπής ή ερευνητές ντέντεκτιβ.
- **Τροφή για σκέψη:** Στον παραμύθι με το δράκα αυτοσχεδιάστε κάνοντας ο ένας τον δημοσιογράφο, τον ψυχολόγο και τον αστυνομικό. και ο άλλος είτε τον δράκο είτε τον ιππότη. Γράψτε ο καθένας στο χαρτί έναν από τους διαλόγους.

- ***Συνειδησιακή διέξοδος***: Τα μέλη μιας ομάδας προσφέρουν διάφορες γνώμες, καθώς ένας χαρακτήρας προσπαθεί να πάρει μια απόφαση. Μπορούν να δημιουργηθούν διαφορετικοί διάδρομοι, με διαφορετικά σχήματα. Συνήθως το σχήμα είναι ενός μακρόστενου δρόμου από του τα σώματα των συμμετεχόντων που στέκονται σε δύο παράλληλες σειρές. Επίσης για τον τονισμό της αίσθησης και του σχήματος του διαδρόμου μπορεί να χρησιμοποιηθεί ένα σκηνικό αντικείμενο όπως είναι για παράδειγμα ένας σπάγκος που μπορούν να κρατούν οι συμμετέχοντες και να μαζεύει ο ήρωας σταδιακά καθώς περνάει από μπροστά τους .
- ***Ρεύματα συνείδησης***: Τα μέλη μιας ομάδας συμβουλεύουν ένα χαρακτήρα για τον τρόπο δράσης του, αλλά ο χαρακτήρας έχει τη δυνατότητα να επιστρέψει σ' αυτά τα μέλη, για μεγαλύτερη καθοδήγηση της δράσης του.
- ***Προσωπικό ημερολόγιο***: Γράφεται από τα μέλη μιας ομάδας είτε μέσα είτε έξω από τους υιοθετούμενους ρόλους, ως μέσο αντανάκλασης και αποσαφήνισης των δρώμενων στο χώρο. Μπορούν δηλαδή οι συμμετέχοντες μέσα σε ρόλο ή εκτός ρόλου να γράψουν για όλα όσα πέρασε ένας δραματικό χαρακτήρας μέσα στις δραματικές καταστάσεις ή πως νιώθει μία συγκεκριμένη στιγμή. Αυτή η τεχνική μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο για τη διερεύνηση του κάθε δραματικού χαρακτήρα σε κάθε δραματική κατάσταση όσο και ως τεχνική αξιολόγησης. Θα μπορούσε να καταταχθεί στην ερύτερη τεχνική με τίτλο γραπτά κείμενα/γραφή και ανάγνωση σε ρόλο που περιγράφεται παρακάτω.
- **Γραπτά κείμενα/Γραφή και ανάγνωση σε ρόλο:** Είναι μία τεχνική που εντάσσει τη γραφή ως επικοινωνία προς ένα συγκεκριμένο ακροατήριο διερευνώντας τους χαρακτήρες, το χώρο, τις δραματικές καταστάσεις και γενικότερα τη δραματική πλοκή. Πρόκειται για μια βιωματική, ολιστική και αυθεντική γραφή που οδηγεί στην προσέγγιση των χαρακτήρων μέσα από τον χαρακτήρα και τα βιώματα των συμμετεχόντων. Όταν ο παιδαγωγός/εμψυχωτής απευθύνεται σε πιο μικρές ηλικίες παιδιών χρησιμοποιεί τη συγκεκριμένη θεατρική τεχνική για να αναπτύξει ο ίδιος κατανόηση για τα στοιχεία του θέματος ή του αφηγηματικού κειμένου και να οδηγήσει τα απιδιά να εκφραστούν με βάση κυρίως της σωματικής έκφρασης με βάση τις διαφορετικές πτυχές χαρακτήρων και καταστάσεων.

Αυτή η τεχνική, όταν το θεατρικό παιχνίδι απευθύνεται σε μεγαλύτερες ηλικίες μαθητών, μπορεί να εξοικειώσει τους συμμετέχοντες με διαφορετικά είδη λόγου όπως σενάρια, μονολόγους, ιστορίες, ποιήματα, λογοτεχνικά κείμενα και έρευνες καθώς και με διαφορετικά είδη κειμένων όπως κατάλογοι, λίστες, προγραμματισμός ημέρας, χάρτες, συσκευασίες, λογότυποι, σφραγίδες, διαγράμματα, στατιστικοί πίνακες, ανακοινώσεις, πωλητήρια, λογαριασμοί, δρομολόγια, διαφημίσεις, σλόγκαν, ειδήσεις, προκηρύξεις, εγχειρίδια, οδηγίες, οδηγοί, συντομογραφίες, αγγελίες, ρεπορτάζ, κωμικά κείμενα, μύθοι παραμύθια, περιπέτειες, αστυνομικές ιστορίες, βιογραφίες, λευκώματα, αινίγματα, γκράφιτι σταυρόλεξα, ανέκδοτα, συνταγές, προσευχές, τραγούδια, ρίμες, διαθήκες, ευχές. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως τεχνική τόσο στη φάση της έναρξης ώστε να βάλλει τους συμμετέχοντες μέσα από τη γραφή ομαλά στην αντίληψη του μυθοπλαστικού περιβάλλοντος, στην εμβάθυνση μιας ιστορίας κυρίως εστιάζοντας στη διερεύνηση των δραματικών χαρακτήρων καθώς καισ την τελική αξιολόγηση της δραματικής δουλειάς.

- **Τροφή για σκέψη:** Συνδέεστε υποθετικά κάποια από τα παραπάνω είδη κειμένων με μια κατάσταση, χαρακτήρα ή πλοκή που φαντάζεστε τα οποία θα μπορούσατε να γράψετε εσείς ως εμψυχωτής ή τα παιδιά αν το επιτρέπει η ηλικία τους. Για παράδειγμα να προτείνετε τη συγγραφή μιας αγγελίας από τον βασιλιά ο οποίος ζητάει ’ένα γαμπρό για την κόρη του. Κάντε τρείς ή τέσσερις προτάσεις και επιλέξτε τη μία την οποία θα τη γράψετε με βάση την υποθετική κατάσταση, χαρακτήρα και σενάριο που προτείνετε.

……

……

……

……

……

……

……

…

- ***Άγγελοι και διάβολοι***: Όπως στη σύμβαση «ρεύματα συνείδησης», ένας χαρακτήρας συμβουλεύεται μια ομάδα για τον τρόπο δράσης του. Όμως σ' αυτή τη σύμβαση τα μέλη της ομάδας χωρίζονται σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος υποστηρίζει ένα συγκεκριμένο πλαίσιο δράσης για το χαρακτήρα, ενώ το δεύτερος μέρος αντιτίθεται σ' αυτό. Ο χαρακτήρας επιστρέφει εκ περιτροπής στα δύο μέρη της ομάδας, για ν' ακούσει τις συμβουλές τους.
- **Μάσκα – κούκλα:** Τα παιδιά κατασκευάζουν μάσκες ή κούκλες για κάποιον ήρωα και τις ζωντανεύουν με τη σωματικό και λεκτικό αυτοσχεδιασμό. Οι μάσκες αρχικά μπορούν να φτιαχτούν από τους ίδιους τους μαθητές σε σχέση με δραματικούς χαρακτήρες ή δραματικές καταστάσεις όπως αναπτύσσονται στη δραματική πλοκή και στη συνέχεια να φορεθούν και αν αυτοσχεδιάσουν αναπτύσσοντας κυρίως σωματική έκφραση. Τα υλικά που μπορούν να χρησιμοποιήσουν για την κατασκευή μάσκας είναι διάφορα είδη χαρτιού, χρωμάτων, φυσικών και συνθετικών υλικών, χαρτόνια, χαρτοκιβώτια, υφάσματα, εφημερίδες. Επίσης μπορεί να ενισχύσουν τις εικόνες και τους δραματικούς χαρακτήρες που χτίζονται μέσα από τις μάσκες επιλέγοντας ρούχα και αξεσουάρ όπως καπέλα, γάντια, κασκόλ και κοσμήματα που βρίσκονται μέσα σε ένα μπαούλο ή είναι απλωμένα από τον εμψυχωτή σε πανιά που βρίσκονται τοποθετημένα στον χώρο. Οι συμμετέχοντες μπορούν να εξοικειωθούν με **αρχέτυπα ανθρώπινων διαθέσεων** όπως **του νυσταγμένου** που έχει ως κυρίαρχα χαρακτηριστικά τη νωθρότητα και την αδυναμία, του **άνετου π**ου ασχολείται αποκλειστικά με τον εαυτό του, του **ενθουσιώδη** που επιχειρεί οτιδήποτε με **αισιοδοξία** και **αυτοπεποίθηση**, του **δύσκαμπτου** που εξαιτίας μιας γενικευμένης φοβίας είναι συνεχώς σε ένταση και **δεν τολμάει να κάνει κάτι**, του **παρανοϊκού** που με το υπερβολικό του άγχος **αισθάνεται την ανάγκη να ελέγχει τα πάντα και τους πάντες**, του **εξυπηρετικού** που είναι **ευγενικός** και συνεχώς **δείχνει τη διάθεση να εξυπηρετήσει τους άλλους**, του **κατεργάρη-απατεώνα** που **ξεγελάει τους άλλους με προσωπικό του όφελος**, του **ήρωα** που κάνει τα πάντα με **γενναιότητα**, του **διαβόλου** που **ενώ μοιάζει γλυκός, καλοσυνάτος και πρόθυμος** κρύβει μέσα του **κακία** και **διάθεση** να βασανίζει και του βασιλιά που εκδηλώνει τη δύναμή του με απόλυτο τρόπο την οποίο γνωρίζει ότι κατέχει. Με βάση την παρατήρησή της μάσκας οι συμμετέχοντες σκέφτονται για τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τα σχέδια του ήρωα.

- **<u>Τροφή για σκέψη:</u>** Σκεφτείτε ένα θέμα με βάση το οποίο τα παιδιά μπορούν να οδηγηθούν σε κατασκευή μάσκας και προτείνετε με βάση διαφορετικά συναισθήματα και διαθέσεις διαφορετικούς χαρακτήρες μάσκας που μπορούν να κατασκευάσουν με βάση το ίδιο θέμα. Για παράδειγμα ένα γενικό θέμα θα μπορούσε να ήταν τα μαγικά πλάσματα που ζούνε σε ένα παλάτι και μία μάσκα ενός χαρακτήρα ο κατεργάρης καλικάντζαρος.

……

……

……

……

……

……

…….

➢ Γενικές τεχνικές διερεύνησης του δραματικού χώρου

- **Χρήση αντικειμένου:** Με βάση συγκεκριμένα σκηνικά αντικείμενα οι μαθητές οδηγούνται σε σωματικούς και λεκτικού αυτοσχεδιασμούς. Οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν το κάθε αντικείμενο είτε με τη ρεαλιστική του χρήση είτε συμβολικά. Με ένα τέτοιο αντικείμενο που θα μεταμορφώνει τον περιβάλλοντα χώρο ως σκηνικό χώρο θα μπορούσε να ξεκινήσει η δεύτερη φάση του θεατρικού παιχνιδιού και μέσα από αυτή τη διαδικασία να αναδειχθούν σταδιακά οι δραματικοί χαρακτήρες.
- **Παγωμένη εικόνα**: Τα μέλη μιας ομάδας, χρησιμοποιώντας τα σώματά τους, δημιουργούν μια εικόνα ενός γεγονότος, μιας ιδέας ή ενός θέματος, παρόμοια με την εντύπωση που εμφανίζουν τα κέρινα ομοιώματα ή μια φωτογραφία. Μπορούν να ενταχθούν σκηνικά αντικείμενα, συμβολικά στοιχεία ένδυσης και μάσκες ενισχύοντας τη σωματική έκφραση και τη συναισθηματική δήλωση όπως βγαίνει μέσα από τα σώματα των παιδιών. Η παγωμένη εικόνα μπορεί να είναι είτε ατομική εντός ή εκτός ρόλου ή ομαδική που δείχνει σχέσεις αναμεσά σε χαρακτήρες με βάση πιθανόν καταστάσεις που συνδέονται με ένα συγκεκριμένο δραματικό χώρο. Οι παγωμένες εικόνες μπορεί να είναι μεμονωμένες είτε να παρουσιάζουν καρέ δύο ή τριών κινήσεων. Επίσης μπορεί να συνοδεύει κατάλληλο ηχητικό και μουσικό ερέθισμα που να ταιριάζει με τα συναισθήματα του περιβάλλοντος ή με το ηχητικό περιβάλλον.
- **Τροφή για σκέψη:** Σημειώστε κάποιους χώρους οι οποίο μπορούν να δοθούν ως έμπνευση στα παιδιά για να δημιουργηθούν στη δημιουργία παγωμένης εικόνας. Περιγράψτε παγωμένες εικόνες που μπορούν να συνδέονται με τους αντίστοιχους χώρους που σημειώσατε.

……

……

……

- **Ζωντανή εικόνα**: Μια παγωμένη εικόνα, διαμορφωμένη από τα σώματα των μαθητών, ζωντανεύει ξαφνικά και οι μαθητές καθοδηγούν τη δράση τους με αφετηρία την παγωμένη εικόνα. Μια τέτοια τεχνική θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί είτε εφόσον κάποιοι μαθητές έχουν δημιουργήσει κάποιες εικόνες για ένα περιβάλλον και εφόσον τοποθετηθούν όλοι μαζί στον χώρο, με τις ανάλογες στάσεις, η εικόνα να ζωντανέψει είτε να γίνει ζωντανή μια ομαδική παγωμένη εικόνα.

- Διαμόρφωση χώρου: Αυτή η θεατρική τεχνική δίνει στην ουσία στα παιδιά να διαμορφώσουν τον χώρο που θα γίνει το θεατρικό παιχνίδι ως σκηνικό χώρο στον οποίο εξελίσσεται η δραματική πλοκή, σχεδιάζοντας τα ίδια τα παιδιά κατασκευές και σκηνικά αντικείμενα, μπαίνοντας με αμεσότερο τρόπο στο δραματικό περιβάλλον.

➢ Γενικές τεχνικές διερεύνησης του δραματικού χρόνου

- **Αναχρονισμός της ζωής των χαρακτήρων/φως στο παρελθόν/αναδρομή:** Τα παιδιά παρουσιάζουν αυτοσχεδιαστικά διαφορετικές χρονικές στιγμές της ζωής των χαρακτήρων. Σε μια κρίσιμη στιγμή κατά τη διάρκεια ενός δρώμενου μπορεί να επιχειρηθεί μια τομή στον παρόντα χρόνο και ο εμψυχωτής να ζητήσει μια σκηνή από το παρελθόν του ήρωα. Η ίδια άσκηση μπορεί να πραγματοποιηθεί και όταν δοθεί το μήνυμα ο ήρωας θυμάται.

➢ Γενικές τεχνικές εισαγωγής δραματικής έντασης, εξέλιξης καταστάσεων κα δραματικής πλοκής

Η κουτσομπόλα: Με βάση αυτήν τη θεατρική τεχνική τα παιδιά ως συμμετέχοντες στη διαδικασία του θεατρικού παιχνιδιού μπορούν να πάρουν ρόλους οι οποίο ταιριάζουν με τη δραματική κατάσταση και πλοκή αλλά δεν είναι οι πρωταγωνιστικοί ρόλοι, σχολιάζοντας από έξω τη δραματική κατάσταση.

Ραδιοφωνικός σταθμός: Με βάση αυτήν την τεχνική οι συμμετέχοντες σε ένα θεατρικό παιχνίδι παρουσιάζουν ραδιοφωνικές εκπομπές, ειδήσεις, ρεπορτάζ, σχόλια, συνεντεύξεις σχετικά με το θέμα, διερευνώντας τη δραματική πλοκή και τις δραματικές καταστάσεις.

Διαφημίσεις και αντιδιαφημίσεις: Οι συμμετέχοντες χωρίζονται σε ομάδες. Η μία ομάδα συμμετεχόντων παρουσιάζουν μια διαφήμιση εστιάζοντας στα θετικά σημεία του θέματος ενώ η άλλη ομάδα παρουσιάζει διαφημίζεις εστιάζοντας σε μια αντίθετη πλευρά από αυτή που παρουσιάστηκε στη διαφήμιση.

- **Κυκλικό Δράμα:** Τα μέλη της ομάδας χωρίζονται σε επιμέρους ομάδες, καθεμιά από τις οποίες αναλαμβάνει μια διαφορετική κατάσταση της δραματικής πλοκής με αυτοσχεδιαστικό τρόπο.

-Διερεύνηση δραματικών καταστάσεων: Οι συμμετέχοντες στο δράμα δημιουργούν καταστάσεις, αντανακλώντας στις ιδέες και τα αισθήματα που έχουν για ένα χαρακτήρα της ιστορίας.

- ***Δραματική εργασία ανά δύο***: Τα μέλη μιας ομάδας εργάζονται ανά δύο σ' έναν αυτοσχεδιασμό ή συζητούν για ένα συγκεκριμένο σημείο της δραματικής πλοκής της ιστορίας.
- ***Το θέατρο της αγοράς***: Παρουσιάζεται ένας αυτοσχεδιασμός από δύο ή περισσότερους μαθητές με βάση τις οδηγίες που δίνονται από τους άλλους μαθητές-θεατές. Η δράση μπορεί να σταματήσει, ν' αλλάξει η έκβασή της και να ξαναπαιχτεί κατά βούληση.
- ***Δραματοποίηση σε μικρές ομάδες***: Επινόηση και αυτοσχεδιασμός μιας σκηνής, μιας κατάστασης ή ενός θέματος από μικρές ομάδες, στοχεύοντας στην ποιοτική δραματική αναπαράστασή της στη συνέχεια.
- ***Ζωγραφικό πορτραίτο***: Τα σώματα των μελών μιας ομάδας δημιουργούν έναν αφηρημένο ζωγραφικό πίνακα που εκφράζει συγκεκριμένα συναισθήματα των δρώντων σε μια κατάσταση παρά μια παγωμένη εικόνα της δράσης τους.
- ***Δημιουργία επικεφαλίδων***: Αυτή η σύμβαση αναφέρεται στην εργασία των συμμετεχόντων στο δράμα με στόχο τη δημιουργία σλόγκαν, τίτλων και επικεφαλίδων γι' αυτό που παρουσιάζεται στη δραματοποίηση. Ο Γερμανός θεατρικός συγγραφέας Bertolt Brecht χρησιμοποίησε σε μεγάλο βαθμό αυτή την τεχνική.

➢ Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Άλκηστις (2000). *Η Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Γαργαλιανός, Σ. (2020). *ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ. Αφοι Κτριακίδη*
- Δημητριάδης, Δ. (2020). *Η διδακτική της ιστορίας μέσω της δραματικής τέχνης στη διαπολιτισμική εκπαίδευση των μαθητών της Δ' Δημοτικού* (Διδακτορική Διατριβή). Τμήμα Μέσων Επικοινωνίας και Πολιτισμού, Σχολή Διεθνών Σπουδών Επικοινωνίας & Πολιτισμού, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.
- Κουρετζής, Λ. (1991). *Το θεατρικό παιχνίδι (παιδαγωγική θεωρία, πρακτική και θεατρολογική προσέγγιση)*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Λενακάκης, Α. (2013). Η μορφοπαιδευτική αξία του παιχνιδιού και του θεάτρου στην εκπαίδευση. Στο Θ. Γραμματάς (Επιμ.), Το θέατρο ως μορφοπαιδευτικό αγαθό και καλλιτεχνική έκφραση στην εκπαίδευση και την κοινωνία. Εγχειρίδιο για το Πρόγραμμα "Θαλής" (σσ. 58-77). ΕΚΠΑ.
- Κωστή, Α. (2016). *Η δραματική τέχνη στην εκπαίδευση ως μέσο για την καλλιέργεια ιστορικής ενσυναίσθησης σε μαθητές γυμνασίου.* (Διδακτορική Διατριβή). Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Σχολή Καλών Τεχνών, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, Ναύπλιο.
- Παπαδόπουλος, Σ. (2010). *Παιδαγωγική του θεάτρου*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Τσιάρας, Α. (2014). *Η αναπτυξιακή διάσταση της διδακτικής του δράματος στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Παπαζήσης.